

AFTONBLADET

De främlingsfientliga vann striden om 2015

Flyktingkrisen förändrade Europa mer än vi tror

Anders Lindberg

Aftonbladets ledarsida är oberoende socialdemokratisk.

Publicerad 2023-05-26

Högerextremister marscherar, Warszawa 11 november 2022. Foto: Michal Dyjuk / AP

WARSAWA Riktigt varför staden har en sjöjungfru som symbol vet man inte. Kanske för den grundades vid floden Wisła. Eller tack vare någon urminnes legend som fallit i glömska. På de äldsta bilderna, från sen medeltid, hade hon ben och vingar. Som ett havsmonster. Sen blev hon misstänkt lik en man för att först på 1600-talet målas som en ”riktig” sjöjungfru. Nu finns hon överallt i stadsbilden.

En länk till historien men även en symbol för det gränsöverskridande, för att *allt* hela tiden förändras.

Och just detta är raka motsatsen till ideologin hos det styrande nationalkonservativa partiet Lag och rättvisa. I deras Polen förändras ingenting och egentligen har ingenting någonsin förändrats. Den polska identiteten med nationen, familjen och kyrkan

som hörnstenar står så djupt rotad att varje avsteg är emot naturen.

Liberalism och individualism är en styggelse.

”Högern måste bli nationalkonservativ” deklarerade högerdebattören Ivar Arpi, när han för någon vecka sedan kom hem från konferensen Natcon UK i Storbritannien.

”Glöm Thatcher – nya problem kräver nya lösningar” skriver Arpi.

Den polska högerns politiska projekt har plötsligt blivit hett. Ut med liberalismen – in med nationalismen.

Rafal Pankowski är professor i sociologi vid Collegium Civitas i Warszawa och knuten till Never Again, en organisation som övervakar och granskar främlingsfientlighet och rasism i Polen.

– Lag och rättvisa startade i början av 2000-talet som ett konservativt parti med fokus på lag och ordning och korruption, säger han.

Men hur blev partiet nationalkonservativt och auktoritärt?

– Det började omkring 2005 när man allierade sig med två mindre högerradikala partier för att bilda regering. Lag och rättvisas strategi är att ligga längst till höger i politiken och de har successivt förflyttat sig högerut för att vinna dessa väljare.

Nationalkonservatismen har sina ideologiska rötter innan demokratiens införande och delvis som en motreaktion mot allmän och lika rösträtt i mellankrigstidens Europa.

Foto: Rafal Pankowski

Idag betyder det oftast en kombination av nationalism, konservativ familjepolitik och generös socialpolitik. I värderingsfrågor är de höger – illiberala – men i fördelningsfrågor mer vänster.

Lag och rättvisa har sedan parlamentsvalet 2015 dominerat polsk politik, medier, kulturliv och samhälle. Och man har levt upp till många sociala löften, som ökat stöd till familjer.

Men det är de illiberala reformerna som verkligen sticker ut. Public service är ett organ för det styrande partiet liksom författningsdomstolen.

Aborträtten är nästan helt borta efter att nämnda författningsdomstol 2020 slog fast att abort strider mot konstitutionen, något regeringen sedan tillkännagav i januari året efter. I delar av landet har myndigheterna beslutat om så kallat "hbtq-fria zoner" som ska "skydda familjen".

– Den stora förändringen skedde efter 2015 och flyktingkrisen, då ändrades hela debatten i främlingsfientlig riktning även om Polen inte tog emot så många flyktingar, säger Rafal Pankowski.

Samma år vann Lag och rättvisa parlamentsvalet mot det liberala partiet Medborgarplattformen och började genomföra ett nationalkonservativt systemskifte.

Partiet tog strid mot media och förändrade radio, TV och stora tidningar till partimegafoner.

Partiet tog strid mot rättsväsendet och knöt det till partiets ledning.

Partiet försökte ta kontroll över kulturen och civilsamhället och började aktivt skriva om historien.

Partiet tog kontroll över statliga företag och började knyta hela ekonomin närmare sig.

2018 öppnade Lag och rättvisa för en våg av antisemitism genom ett lagförslag om att införa fängelsestraff för den som påstod att Polen eller polacker medverkade i Förintelsen av Europas judar. Det slog tillbaka och lagen mjukades upp efter kritik från USA och Israel.

– Ingen har någonsin dömts men problemet var vilket samtal lagen skapade. I veckor spred regimens media och politiker antijudisk propaganda, säger Rafal Pankowski.

Sedan dess har konflikterna bara ökat, både inrikespolitiskt och med EU-kommissioner eftersom bland annat reformerna i rättsväsendet strider mot EU:s lagar.

Men Lag och rättvisa backar inte, man har fortfarande som strategi att lägga sig längst till höger i politiken. Inför valet, som sannolikt blir i oktober i år, har partiet därför börjat borsta av ungefär samma arsenal som tidigare.

I skottgluggen står kvinnorörelsen, hbtq-rörelsen och klimatrörelsen. Intressant nog har även Greta Thunberg kommit att bli slagpåse i den inrikespolitiska debatten.

Om Lag och rättvisa skulle vinna i höst blir det partiets tredje mandatperiod vid makten. Och denna gång har man lovat sina sympatisörer att inte lägga fingrarna emellan. Vad det skulle betyda för demokratin, rättstaten och minoriteters rättigheter är inte svårt att gissa.

Svensk borgerlighet brukar lyftas fram som liberal med "frihet" som viktigaste ledord. Alla deras systerpartier i Polen tillhör oppositionen.

Flyktingkrisen ritade om även svensk politik. Men den del av svensk höger som nu börjar flörta med nationalkonservatismen, eller som Ivar Arpi verkar lite nykär, kanske bör fundera ett varv till över vad den faktiskt innebär.

Facit finns närmare än man kanske tror.

A. Lindberg: "De främlingsfientliga vann striden om 2015". Aftonbladet.se, 26.05.2023.

<https://www.aftonbladet.se/ledare/a/3EQmvq/de-framlingsfientliga-vann-striden-2015>